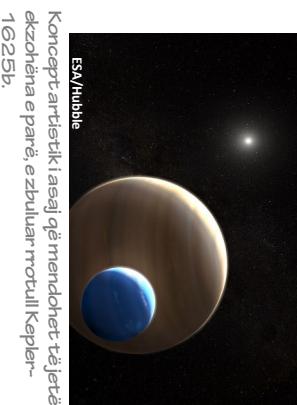

Encelada, Toka dhe Europa janë botët me detra. Në këtë imazh, shkalla e përmasavevenuk është mëtur: Encelada është e shumë më e vogël se Hënë dhe Europa. Është rreth 90% e diametrit të Hënës (NASA).

Gejzerat, dallinaga poshtë akullit, që mund të jetë
detektikomyra hidrotermike, që njëjnjë
mund të zhvillohet që
të gjallë, që përdorin burim
vjetërisht, por edhe lëndë organike. Kjo
vjetërisht, por edhe lëndë organike. Kjo
tregon se në ato botë mund të ekzistojë
ndonjë formë jetë.

Jeta mbi Tokë lulëzon në saje të
energjisë diellore, përmes fotoointezës.
Në thjeshtësi të detit, jeta e merr energjinë
nga rrymat hidrotermike, një loj vulkani
nëmijor. Një numër imadh qëntesh
jetqirje me energjinë termike të Tokës,
Europa dhe Encelade mund të zhvillojnë
jetë nëmijore, sepse mendohet që kanë
rryma hidrotermike. Kjo illojtejo
domosdoshmërisht, është e të rjetës
formë me atë që ekziston në planetin
tornë dhe do të ishte e mrekullueshme të
zbulohet.

(NASA/JPL-Caltech/Space Science Institute)
Agjencja Hapësinore
Europeane ka planifikuar
misione për të
eksploruar jo vetëm
sipërfaqjen e hënës
Europa, bashkë me
gejzerat, por edhe
detratë saj. (NASA/JPL)

Koncept arti-stistik i asaj që mendohet të jetë
ekzistenciale e parë, e zbuluar mëtuill Kepler-
1625b.

Duhet të ekzistojë planetë gjigante si
Jupiteri apo Saturni, që kanë satelitë sa
Toka, të mbuluar nga dete. (Paradigmë Artistik,
Celestial)

Sipërfaqet e satelitoreve
studimi i sipërfaqes së satelitoreve na
tregon përpjekjen dhe historinë e
tyre. P.sh., hëna e Tokës është e mbuluar
me kraterë, për arsyetë bombandimit
konstantë nga meteoroidet që përplasen
mes sipërfaqen e saj. Një satelit me
shumë kratere goditësht zakonisht e ka
sipërfaqjen shumë të vjetër. Njësat
brendësia e satelitoreve dellavë, ajo i mbulon
dhe i fshin krateret, këto janë ato zona
të satelitoreve tonë që duken më të errëta
dhe më pak kraterë. Mbihënët e tillë
si Europa e Jupiterit ose Enceladë e
Saturnit, uji që del nga brenda përmes
çajeve të sipërfaqes, i mbulon krateret
dhe ngrin. I vetmi satelit me gravitet të
mjaftueshëm për të mbajtur atmosferë
është Titani. Atmosfera e tij përbënhet
kryesisht nga azot dhe metan.

8

9

12

5

Sipërfaqet e satelitoreve
studimi i sipërfaqes së satelitoreve na
tregon përpjekjen dhe historinë e
tyre. P.sh., hëna e Tokës është e mbuluar
me kraterë, për arsyetë bombandimit
konstantë nga meteoroidet që përplasen
mes sipërfaqen e saj. Një satelit me
shumë kratere goditësht zakonisht e ka
sipërfaqjen shumë të vjetër. Njësat
brendësia e satelitoreve dellavë, ajo i mbulon
dhe i fshin krateret, këto janë ato zona
të satelitoreve tonë që duken më të errëta
dhe më pak kraterë. Mbihënët e tillë
si Europa e Jupiterit ose Enceladë e
Saturnit, uji që del nga brenda përmes
çajeve të sipërfaqes, i mbulon krateret
dhe ngrin. I vetmi satelit me gravitet të
mjaftueshëm për të mbajtur atmosferë
është Titani. Atmosfera e tij përbënhet
kryesisht nga azot dhe metan.

Njësat, një sateliti i
Saturnit, e ka sipërfaqen
të mbuluar me kraterë
goditësht. Goditja më e
fortë ka lënë pas një
kraterë gjigand dhe një
fakturë të madhe. Po të
pësojë një goditje tjeter
të fortë, Mimas mund të
ridhnet rë dë copa.

Encelade është një
nga 27 hënët e Saturnit.
Ajo ka relativisht më pak
kratere goditësht,
kratuar me hënat e tjera,
sepse iki që del nga çarjet
rëndëshehmë ka përfjetë
mbulujë, e më pas ngrindësi
fëlinjëga parëja.

Titan, sateliti më imadh i
Saturnit, është hëna e
vetme në sistemin diellor që
ka atmosferë.

(Cassini, NASA/JPL)
(Cassini, NASA/JPL)
(Cassini, NASA/JPL)

QUIZ

Universi ni në xhepin tim

Hënat e sistemit diellor

Julietta Fierro

Institutu i Astronomisë

UNAM, Meksikë

Përgjigjet janë në faqen pararendëse.

Në këtë figurë të kapakut tregohen
disa hëna të sistemit diellor me
emrat e tyre në anglisht (shkalla e
përmasave është e sakta, por jo
pozicionet e tyre).

Për disa prej tyre është folur në
këtë minillibër. A e dini se cilat planet
i parkasin?

13

4

Né det näntokésor : 7

Né det näntokésor : 8

Né det näntokésor : 9

Né det näntokésor : 10

Né det näntokésor : 11

Né det näntokésor : 12

Né det näntokésor : 13

Né det näntokésor : 14

Né det näntokésor : 15

Né det näntokésor : 16

Né det näntokésor : 17

Né det näntokésor : 18

Né det näntokésor : 19

Né det näntokésor : 20

Né det näntokésor : 21

Né det näntokésor : 22

Né det näntokésor : 23

Né det näntokésor : 24

Né det näntokésor : 25

Né det näntokésor : 26

Né det näntokésor : 27

Né det näntokésor : 28

Né det näntokésor : 29

Né det näntokésor : 30

Né det näntokésor : 31

Né det näntokésor : 32

Né det näntokésor : 33

Né det näntokésor : 34

Né det näntokésor : 35

Né det näntokésor : 36

Pëndijjet e quiz-it tè faqes së fundit

Toka: Hëna
Jupiteri: Europa, Io, Ganimed, Callisto
Saturni: Titan, Rhea, Encelade, Japet,
Dion, Minas, Tétis
Neptuni: Tritoni
Uran: Titania, Miranda, Oberon
(Hënë me mërrna né dijvunjané përmendur né minilli),

Një eksperiment i vogël...

...që jumund tè bëni pér-re kuptuar se si forcat gravitacionale të deformimit mëndore të sësia satellitëve.

Kenin vogjë pér një shirt gomë ose pér një tullumbace prej gomë, të shifryre.

Futemi shirtin e gomës né frigorifer pér pak minuta, që të ftohet pak Kurta nxirri, vendoseni në ballë, që ta nënjeni sa i ftohet.

Nës e kapni arjet e tij dhu filloni ta tërhiqni e ta lëshoni disa herë, kur ta vini më ballë do ta ndjen që është rrexeher.

Juriqit mëndore të sësia satellitëve të tërhequr e lëshuar.

Né brezium Kuiper ka me mijëra asteroidë; disa prej tyre largohen dhe më pas kapen nga objekti me të mëdha e kthehen në satellitë të tyre.

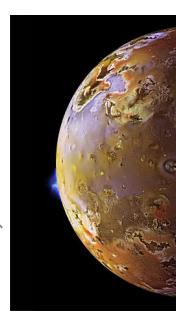
Përtëmësuar mëshumë mëshumë, mëshk këtij koleksioni dne temave të trajtuar në këtë mëndore mund të viziton.

<http://www.tulipora.org>

Titani ahe Miranda

Paë Ganimed, satelliti më imadhrië sistemin diellor, është Titani. Në këtë imazh alipet në krahësimme përmesat e Tokës dhe të Hënës. Titani është mëndore, para shfaqjes së jetës. Së sapoformuar, para shfaqjes së jetës, është rilë vend shumë i ftohtë, me plete metani të lëngët-që në Tokë është qëza. Atmosfera e Titant, është aq e pëndur, sa iran këto dete nga avullimi. Aka edhe male të mbulbara me metan të ngurtë. Disa shkencëtarë mendojnë se aikamale edhe nën akullin e ujt. Miranda është satellit i Uranit, që ka sipërfaqe shumë të quditashme dhe përbëhet e të përbëra nga tarraca, ultësira dhëtëshe, që nuk përpunhen kët me njerëzit. Kjo mund përfshirë të mëndohet e ndonjë përligjje të Miranda me së sasët tjetër. Copat e shpërndarë mund tjetër bashkuar, përsëri nuna graviteti, por me një sëmundje jetet.

Interpretim artistik i Titos, me disa vulkanë shpërbërhyese. (SWRI/Andrew Blanchard/NASA)

Io është i mbuluar me lavë vulkanike të pasur me sotfutur. Një shfyllimë vulkanike 300 km e lartë duket në skajin e siparri. (NASA/JPL/Arizona State University)

Satelliti i dytë i imadhriës sistemin diellor, është Titani. Në këtë imazh alipet në krahësimme përmesat e Tokës dhe të Hënës.

Miranda, njëri nga satellitët e Urantit. (NASA/JPL)

Satelliti i dytë i imadhriës sistemin diellor, është Titani. Në këtë imazh alipet në krahësimme përmesat e Tokës dhe të Hënës.

Miranda, njëri nga satellitët e Urantit. (NASA/JPL)

Cfarë do tè zbuloni

Sistemi diellor, pëmpos planeteve katë paktën 171 satellitë, tè quajtur hëna, që lëvizin mëth planeteve. Vëtëm Merkuri dhe Afërdita nuk kanë asnjë hënë.

Shumica e sësatellitëve janë të çrrëgullit, si shkëmbinj gjigandë. Të tjenerët janë sferikë, si Hëna e Tokës; disa më të vegjël se ajo e disa më të mëdherë.

Në këtë minillibër ju do tè zbuloni disa vëtitë hënave më të spikatura, që sillojnë orbitat e Jupiterit, Saturnit, dhe të Uranit.

Ju do tè vini re se në studimin e sistemit diellor, gjëofizika dhe astronomia purojnë dorë pér dore.

Gjeofizika studion Tokën, një planet shkëmbor me bërtëhamë të lëngët, dhe vulkane, imbuluar me oqeanet të thella plot me qëni të gjallë. Astronomia studion të gjithë trupat qellorë të universit.

Interpretim artistik i Titos, me disa vulkanë shpërbërhyese. (SWRI/Andrew Blanchard/NASA)

Io është i mbuluar me lavë vulkanike të pasur me sotfutur. Një shfyllimë vulkanike 300 km e lartë duket në skajin e siparri. (NASA/JPL/Arizona State University)